

ก๊าด: มวลอำนาจแห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝัน

KI BAD: THE POWER OF TRADITION THAT BLOCKS DREAMS

ธนธร นวลสมบัติ | *Thanatorn Nualsombat*

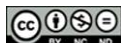
คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประเทศไทย | Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum Province, Thailand
E-mail: thana082003@gmail.com

ปพิชญา พรหมกันธา | *Paphitchaya Phromkantha* | ORCID ID: 0009-0001-2083-7794

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประเทศไทย | Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum Province, Thailand
Corresponding Author E-mail: thaiedu@cpru.ac.th

Received: December 16, 2024); Revised: (April 6, 2025); Accepted: (April 6, 2025)

Citation:

ธนธร นวลสมบัติ, และปพิชญา พรหมกันธา. (2568). ก๊าด: มวลอำนาจแห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝัน. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน (JRIS)*, 2(2), 74-93.

Nualsombat, T., & Phromkantha, P. (2025). Ki Bad: the power of tradition that blocks dreams. *Journal of Research and Innovation for Sustainability (JRIS)*, 2(2), 74-93.

ABSTRACT

“Ki Bad: The Massive Power of Traditions Blocking Dreams” presents an in-depth analysis of the 2024 ASEAN Literary Award-winning novel “Ki Bad” written by Prasertsak Patmarid. This novel conveys social issues related to the power of tradition and the pain and wounds of feelings through the patterns of 16 tin jok sarongs. Featuring three generations of Mae Chaem women who lead a difficult life of weaving Sin Tin Jok cloth, their emotional wounds, their perspectives, and their struggle against the power of tradition and social values that dictate that there are only duties for men and women, which is difficult to accept if what a person does deviates from the traditional values that exist in that society, especially the issue of sexual diversity from the main characters of the story. The novel “Ki bad” presents the story through the struggle and passing on of the weaving of the Sin Tin Jok cloth, a cherished intellectual heritage in the family from generation to generation, which shows both the bright and dark sides that cause the emotional scars of the characters that are clearly portrayed.

Keywords: ki bad, power, customs, inequality, Prasertsak Patmarid

บทคัดย่อ

“ก๊ีบาด: มวลอำนาจแห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝัน” นำเสนอการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับนวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2567 เรื่อง “ก๊ีบาด” ที่เขียนโดยประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด นวนิยายเรื่องนี้ถ่ายทอดประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจแห่งจารีต และความเจ็บปวดบาดแผลแห่งความรู้สึก ผ่านทางลวดลายของผ้าซิ่นตีนจกทั้ง 16 ลาย โดยที่มีแม่หญิงชาวแม่แจ่มทั้งสามรุ่น ที่ดำเนินวิถีชีวิตการทอผ้าซิ่นตีนจก อันแสนยากลำบาก บาดแผลในใจของแต่ละคน มุมมองความคิดอีกทั้งการต่อสู้กับอำนาจแห่งจารีต ค่านิยมบทบาททางสังคมที่กำหนดให้มีหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องยากต่อการยอมรับหากสิ่งที่คุณคนจะทำให้ผิดจากจารีตที่มีอยู่ในสังคมนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของความหลากหลายทางเพศจากตัวละครหลักของเรื่อง นวนิยาย “ก๊ีบาด” ที่นำเสนอโครงเรื่องผ่านการต่อสู้และส่งต่อการทอผ้าซิ่นตีนจก มรดกทางปัญญาที่น่าหวงแหนในครอบครัวรุ่นต่อรุ่น อันทำให้เห็นทั้งด้านสว่าง และด้านมืดที่เป็นเหตุให้เกิดเป็นบาดแผลในใจของตัวละครที่ถ่ายทอดออกมาอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ก๊ีบาด, อำนาจ, จารีต, ความไม่เท่าเทียม, ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด

1. บทนำ

“ก๊ีบาด” ถ่ายทอดเรื่องราวของ หงส์ ที่เป็นทายาท (เหลน) ของแม่หม่อนเฮือนแก้ว ช่างทอผ้าซิ่นตีนจกที่มีฝีมือที่สุดในแม่แจ่ม แต่ทว่างานทอผ้าซิ่นตีนจก เป็นงานของแม่หญิง ควรจะเป็นหน้าที่ของ จันดี๊ใบ เหลนสาวแม่หม่อนเฮือนแก้ว แต่หงส์นั้นเป็นผู้ชาย ซึ่งขัดต่อค่านิยมจารีต ความเชื่อและบทบาททางสังคมที่ฝังรากลึกของชาวแม่แจ่มอย่างชัดเจน นำไปสู่การต่อสู้อันแสนยากลำบากเพื่อลบคำปรามาสของหงส์ เพื่อให้ได้ถ่ายทอด

มรดกทางปัญญาที่ทรงค่าอย่าง การทอผ้าขึ้นตีนจก กับชนิกปักหลังคำว่า ผู้ชาย ทั้งในแง่ของลูกสาวที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าที่เธออยากจะทำ ซ้ำยังขึ้นชื่อว่าลูกชังและลูกพ่อ นั่นคือ แม่อุ้ยนาค ที่ไม่รู้ว่าจะควรสนับสนุนหรือทัดทาน ให้หึงส์ผู้เป็นหลานชายได้สืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก และบาดแผลในใจของตัวละครในเรื่องที่เชือดเฉือนความรู้สึกอย่างหนักหนาจนไม่รู้สีก “ก็บาด” โดยมีการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านลายทอของผ้าขึ้นตีนจก ทั้ง 16 ลวดลายดังนี้

1. ลายเจียงแสนหลวง	2. ลายละกอนน้อย	3. ลายละกอนกลาง	4. ลายละกอนหลวง
5. ลายกุดขอเปิด	6. ลายนาคกุม	7. ลายนกกุม	8. นกนอนกุม
9. ลายโกมรูปนก	10. ลายโกมหัวหมอน	11. ลายขันสามแหว	12. ลายขันแหวอู
13. ลายขันเสี้ยนสำ	14. ลายหงส์ปี	15. ลายหงส์ปล่อย	16. ลายเจียงแสนน้อย

ซึ่งในแต่ละลวดลายนั้น มีความยากง่าย ความสลับซับซ้อน และสีเส้นที่บังคับและไม่บังคับแตกต่างกันไปในแต่ละลาย การให้นิยามความงามของผ้าขึ้นตีนจกจึงขึ้นอยู่กับแต่ละคน ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวมาตัดสิน เช่นเดียวกับการดำเนินเรื่องของตัวละครในแต่ละฉาก ความยากลำบากการต่อสู้ และบาดแผลต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดผ่านสิ่งที่เรียกว่า “ขึ้นตีนจก”

2. เนื้อเรื่องย่อ

ผ้าขึ้นตีนจก เป็นผ้าขึ้นของแม่หญิงชาวแม่แจ่มทุกคนที่จะต้องทอเป็น และแม่หญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีผ้าขึ้นตีนจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน ไว้เป็นเครื่องแต่งกายที่แสดงถึงความมั่งคั่ง ความปราณีตของแม่หญิงแต่ละคน ที่ทอผ้าขึ้นตีนจกไว้สวมใส่เอง และเพื่อเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อรุ่นแม่หม่อนเฮือนแก้ว ช่างทอผ้าฝีมือดีของแม่แจ่ม ปัจจุบันมีอายุมากแล้วจึงตั้งใจจะหาผู้สืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก ซึ่งได้เลือกหึงส์ (หลานชายที่มีความหลากหลายทางเพศ) มารับหน้าที่ในการสืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก แม่อุ้ยนาคที่เป็นลูกสาวของแม่หม่อนเฮือนแก้วไม่พอใจเท่าไรนัก เพราะแมต่นเป็นลูกสาวแม่หม่อนเฮือนแก้วก็ไม่คิดที่จะถ่ายทอดวิชาการทอผ้าให้ หรือจันต๊ีบหลานสาวก็ไม่ได้รับความไว้วางใจจากแม่หม่อนเฮือนแก้วในการมารับหน้าที่การทอผ้า เวลาผ่านไปหึงส์เรียนรู้วิธีการทอผ้าจากแม่หม่อนเฮือนแก้วเรื่อยมา จนมาถึงใกล้วันจุลกฐินที่จะมีประเพณีการทอผ้าไตรให้เสร็จคืนเดียวและถวายในวันรุ่งขึ้น จันต๊ีบได้รับหน้าที่การรำในขบวนนางสัตตบรรพ แม่อุ้ยนาคจึงเตรียมจัดหาผ้าขึ้นตีนจกให้ใส่ในวันงาน แต่ทว่าแม่อุ้ยนาคไม่มีผ้าขึ้นตีนจกสะสมไว้เลยสักผืน เพราะหลังจากทอเสร็จก็ต้องรีบขายหาเงินมาเจือจุนครอบครัว หึงส์จึงรับหน้าที่เป็นคนทอให้พี่สาวใส่ จนถึงวันงานขบวนนางสัตตบรรพเคลื่อนผ่านสายตาของทุกคน หากแต่นางรำที่เห็นไม่ใช่จันต๊ีบแต่กลับเป็นหึงส์ ชาวบ้านต่างนินทาถึงการกระทำดังกล่าวเพราะถือเป็นเรื่องที่ไม่ควร ผิดจารีตประเพณี ตั้งแต่ทอผ้าขึ้นตีนจกและมารำเป็นนางสัตตบรรพ แม่หม่อนเฮือนแก้วเป็นลมล้มไป และเห็นร่างของแม่บัวเงินลูกสาวที่ถูกข่มขืนในวันพิธีจุลกฐินในอดีตที่เป็นบาดแผลอันแสนเจ็บปวดของแม่หม่อนเฮือนแก้ว แม่บัวเงินเป็นลูกรักของแม่หม่อนเฮือนแก้ว ทอผ้าขึ้นตีนจกได้เก่งและสวยงามเช่นผู้เป็นแม่ ต่างจากแม่

อัยนาคน้องสาวที่เป็นลูกชังของแม่หมอนเือนแก้วมาโดยตลอด แม้แต่ตอนที่หนีจากพ่อซึ่งคำก็เกือบโดนทิ้งให้อยู่กับพ่อ นี่จึงเป็นบาดแผลในใจของแม่อัยนาคตั้งแต่นั้นมา หลังจากเหตุการณ์ที่หงส์เป็นนางรำในขบวนนางสัตตบรรพคนในบ้านต่างถูกนินทา แม่หมอนเือนแก้วเก็บตัวอยู่ในห้องทอผ้าลายที่ไม่มีใครเคยเห็น ประกอบกับช่วงนั้นมีสงครามโลกเข้ามาชาวแม่แจ่มทุกคนต่างเดือดร้อนเพราะสงคราม หงส์เกือบถูกบังคับไปเป็นทหารแต่แม่อัยนาคให้เอาผ้าชิ้นดินจกมาใส่เพื่อหลอกพวกทหารญี่ปุ่น ต่อมาไม่นานแม่หมอนเือนแก้วก็เสียชีวิตลง ลูกหลานต่างช่วยกันจัดพิธีศพให้อย่างตามอัตภาพเพราะอยู่ในช่วงสงครามทุกคนต่างลำบาก ในวันเผามีพิธีการตัดสายสัมพันธ์หรือพิธีตัดสวดดอกของชาวแม่แจ่ม แม่อัยนาคเข้าร่วมพิธีอย่างเรียบร้อยโดยไม่รู้จะดีใจหรือเสียใจที่แม่เือนแก้วผู้ซึ่งสร้างบาดแผลในใจให้กับแม่อัยนาคจากไปแล้วอย่างสงบ หลังจากพิธีศพทุกคนต่างทำงานเพื่อหาสิ่งจำเป็นมาเจือจานครอบครัว แม่อัยนาคเป็นคนทอผ้าชิ้นมีทริของแม่หมอนเือนแก้วที่ทอค้างไว้ต่อ จันตีบปลอมตัวเป็นผู้ชายไปทำถนน หงส์ปลอมตัวเป็นผู้หญิงไปรับจ้างหาบของ จนเกือบทหารญี่ปุ่นจับได้และคิดว่าหงส์เป็นสายลับของทหารอีกฝ่าย ดีที่มีทหารหนุ่มญี่ปุ่นคนหนึ่งช่วยไว้ได้ทัน หงส์ได้แอบชอบทหารหนุ่มคนนั้น หลังจากนั้นหงส์ถูกเป็นผู้สงสัยว่าเป็นสายลับของทหารอีกฝ่ายจึงถูกไล่ล่าอย่างหนัก จึงทำให้ได้ไปหลบภัยอยู่ที่วัดป่าแดด ทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติหลวงพ่อที่วัด ในวันหนึ่งมีทหารได้รับบาดเจ็บสาหัสมาอยู่ที่ป่าช้าของวัด หลวงพ่อจึงรับมารักษาและให้หงส์ดูแลต่อ ทำให้ทราบว่าทหารคนนั้นคือคนที่เคยช่วยชีวิตของหงส์จากการที่ถูกจับได้ เมื่อหายดีแล้วหงส์จึงตั้งชื่อให้ว่าอินตา ทั้งสองมีความรักให้กัน หลังจากสงครามสงบทั้งสองออกมาใช้ชีวิตร่วมกันเช่นกับคู่รักอื่น อินตาทำไร่ทำนาทำงานนอกบ้าน หงส์ทอผ้าและดูแลงานในบ้าน จนแม่อัยนาคและหลวงพ่ोजัดงานแต่งอย่างเรียบง่ายให้ที่วัด ทั้งสองแต่งงานกันอย่างมีความสุข แต่ทว่าเมื่อพิธีเสร็จและพ้นเขตวัดอินตาก็ถูกทหารของญี่ปุ่นฆ่าจนเสียชีวิตต่อหน้าหงส์เพราะรู้ว่าอินตาเป็นสายลับ หงส์ร้องไห้เสียใจแทบขาดใจกับเหตุการณ์นั้น หงส์ไม่มุ่งขึ้นดินจกอีกเลยแม้เวลาผ่านไปหลายปี เพราะไม่อยากให้ใครเห็นหงส์นุ่งผ้าชิ้นดินจกนอกจากอินตา แต่ชีวิตต้องเดินต่อไป กว่าหงส์จะทำใจมานั่งก็ทอผ้าก็ใช้เวลาอยู่นานเช่นเดียวกับแม่หมอนเือนแก้ว จันตีได้ติดกับการเรียน ถือเป็นผู้หญิงคนแรกที่ติดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แม่อัยนาคทอชิ้นมันทริเสร็จในที่สุดแม้ช้ากว่าเวลาที่วางไว้ แต่ก็ทันถวายภัตตาหารในอีกสัปดาห์ถัดมา หงส์มองที่หลังเก่าของแม่หมอนเือนแก้ว นึกถึงคำสอนที่ถ่ายทอดวิชามรดกทางปัญญาให้กับคำพูดที่ว่า “อันกายหน้าเป็นไป เป็นช่างทอที่ดี รักษาสายบะเก่าหมูนี้อาไวให้ลูกหลานน้อ” ตอนนี้หงส์ทอทุกอย่างในชิ้นเจียงแสนใหม่คำผีนั่นได้แล้ว ตั้งใจจะทอสิบหลายในผืนเดียวอีกรอบไว้เป็นมรดกของลูกหลานต่อไป

แม่ญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีชิ้นดินจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน

3. เนื้อหา

ในการวิจรณ์นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” ผู้วิจารณ์จะวิจารณ์ตามแนวทางทฤษฎีการวิจารณ์โครงเรื่องของนวนิยายใน 6 ดาน ดังนี้

1. ดานโครงเรื่อง	2. ดานแกนเรื่อง	3. ดานตัวละคร
4. ดานฉาก	5. ดานบทสนทนา	6. ดานกลวิธีการแต่ง

และนอกจากนี้วิเคราะห์มวลอำนาจแห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝันใน 3 ด้านได้แก่

1. อำนาจในการกำหนดบทบาท
2. อำนาจในการควบคุมเหตุการณ์
3. อำนาจในการสร้างความหมาย

3.1 ด้านโครงเรื่อง

นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” เป็นนวนิยายที่สะท้อนถึงค่านิยมที่ฝังรากลึก และมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีความเชื่อของชาวแม่แจ่ม บทบาทของคนในสังคมที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่ในอดีต เรื่องกล่าวถึงการสืบทอดมรดกการทอผ้าขึ้นตีนจกของชาวแม่แจ่ม ที่มีการสืบทอดแบบรุ่นต่อรุ่น เช่นแม่สืบทอดให้ลูกสาว แต่ทว่าแม่หมอนฮื่อนแก้ว ช่างทอผ้าฝีมือดี เลือกที่จะให้หงส์ ผู้เป็นเหลนชายที่มีความหลากหลายทางเพศสืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก มองข้ามการถ่ายทอดวิชาการทอผ้าขึ้นตีนจกให้กับแม่ฮื่อนแก้ว ลูกสาวแท้ ๆ ของแม่หมอนฮื่อนแก้ว จนนำไปสู่เรื่องราวบาดหมางเกิดแผลในใจที่มีมาตั้งแต่ในอดีต ที่แม่ฮื่อนแก้วจะลืมหรือทิ้งไปเท่าใด ก็ไม่สามารถทิ้งมันไปได้ ซึ่งแม้แต่ความตายที่มาพรากไปก็ไม่รู้ว่าจะลบบาดแผลในใจนั้นได้จริงหรือไม่ การฟันฝ่าคำดูถูกของคนในสังคมที่บทบาทหน้าที่ของผู้ชายอย่างหงส์ไม่ควรสืบทอดมาทอผ้าขึ้นตีนจก เพื่อให้ได้ทำหรือได้ใช้ชีวิตในสิ่งที่ชอบ ภายในเรื่องมีการผูกเรื่องไว้กับผ้าขึ้นตีนจก ที่เป็นเครื่องสะท้อนประเพณีความเชื่อค่านิยม บทบาทของบทคนในสังคม ความยากลำบากของลวดลายทั้งสิบหลาย สัญญะผ้าทอในนิยายเรื่องนี้จึงสื่อหมายถึงวิถีของความเป็นหญิงล้านนาสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อย่างทรงเสน่ห์ แสดงให้เห็นว่าที่ผู้หญิงล้านนาค้นต้องมากประสบการณ์ความเป็นผู้หญิง พวกเธอก็ได้ใช้อำนาจความเป็นหญิงในเครื่องมือในการต่อสู้และต่อต้าน สร้างความเป็น "พลังหญิงล้านนา" แบบใหม่ออกมาเพื่อให้สังคมได้ยอมรับด้วย (พิเชฐ แสงทอง, 2567) ผูกกับความยากลำบากของชีวิตและบาดแผลที่เกิดขึ้นของตัวละครในนวนิยายเรื่อง “ก๊าด”

3.2 การเปิดเรื่อง

นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” เป็นนวนิยายที่ผู้เขียนถ่ายทอดผ้าขึ้นตีนจก ซึ่งเป็นหัตถกรรมที่มีคุณค่าผ่านภูมิปัญญา ผ่านห้วงเวลา ผ่านความแล่นแค้นขัดสนจึงมีการเปิดเรื่อง ที่ทำให้เกิดความสนใจหรือประทับใจในประโยคเปิดเรื่องที่ว่า “แม่หญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีขึ้นตีนจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน” เป็นการเปิดเรื่องที่สะท้อนให้เห็นว่าผ้าขึ้นตีนจกไม่ใช่เพียงแค่ เครื่องแต่งกายของผู้หญิงแม่แจ่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่คือสิ่งที่สำคัญ สิ่งที่เป็นมรดกตกทอดรุ่นต่อรุ่น และที่สำคัญไปกว่านั้นคือแทบจะพูดได้เลยว่าขึ้นตีนจกนั้นคือวิถีชีวิตของผู้หญิงชาวแม่แจ่มที่ทุกคนต้องมี

การเปิดเรื่อง มีการเปิดอย่างเรียบง่ายพูดถึงวิถีชีวิตของแม่หมอนฮื่อนแก้ว ที่ต้องการหาผู้สืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจก โดยให้แม่ฮื่อนแก้วลูกสาวแท้ ๆ ไปตามหงส์มาหาเพื่อสืบทอดการทอผ้า ซึ่งใช้ภาษาไทยกลาง ผสมกับ

ภาษาไทยถิ่นของชาวแม่แจ่ม ผ่านบทสนทนา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่าย นอกจากนี้ในคำศัพท์เฉพาะที่เป็นภาษาถิ่นเหนือ ก็มีการให้ความหมายอีกด้วย จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของคนแม่แจ่มคือการทอผ้า อีกหน้าที่ที่สำคัญไม่น้อยก็คือการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นต้นจกนี้เอง โดยทั่วไปจะถ่ายทอดในลักษณะแม่ถ่ายทอดให้ลูกสาว แต่การเปิดเรื่องนั้นแสดงให้เห็นว่าแม่หม่อนเฮือนแก้ว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับแม่อยู่ยงในฐานะลูกสาวเท่าที่ควร และยังทำให้เห็นถึงการมองข้ามอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้เห็นมุมมองของแม่หม่อนเฮือนแก้ว อย่างน่าติดตามว่าเหตุใดการสืบทอดหน้าที่ที่สำคัญอันเป็นชีวิตของแม่อยู่ยงแม่แจ่มครอบครัวนี้ ถึงได้ข้ามรุ่นจากที่จะเป็นรุ่นลูก กลับกระโดดไปเป็นรุ่นเหลนที่เป็นผู้ชายเสียได้ ทำให้เกิดความสงสัยอย่างน่าติดตาม

3.3 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่อง “ก๊าด” เล่าถึงชีวิตของแม่หม่อนเฮือนแก้ว กับบาดแผลของชีวิต ตั้งแต่เด็กจนแก่ชรา ห้วงชีวิตที่มีทั้งสุขที่สุดและทุกข์ที่สุด จนได้ผู้สืบทอดการทอขึ้นต้นจกอย่างทีหวัง มีการดำเนินเรื่องอย่างมีชั้นเชิงในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องราวความรู้สึกบาดแผลที่มีผ่านลวดลาย และองค์ประกอบของขึ้นต้นจกทั้งสิบหกลวดลาย โดยที่มีการผสมผสานลักษณะเด่น ความยากง่ายของลวดลาย และสีของฝ้ายที่นำมาทอผ้าขึ้นต้นจก เข้ากับความรู้สึก ความลำบาก ความแค้นแค้นลำเค็ญ ความสุขหรือร่ำรวยแห่งความทรงจำที่ทำให้ตัวละครเจ็บปวด และเส้นด้ายที่เป็นดั่งเส้นทางชีวิต บางช่วงที่ราบรื่น บางช่วงก็ยุ่งเหยิงเหลือจะทน เคลื่อนผ่านพาตัวละครแต่ละตัวไปพบกับชีวิตที่เลือกไม่ได้มากเท่าไรนัก ลักษณะของการดำเนินเรื่องเช่นนี้ เป็นลักษณะคล้ายกับการดำเนินเรื่องไปเป็นตอน ๆ หากแต่ความยากที่เพิ่มขึ้นมานั้นคือผู้เขียนสามารถใช้จินตนาการผูกเรื่องให้สัมพันธ์กับลายทอของผ้าขึ้นต้นจกนั้นอย่างดี และในขณะเดียวกันก็เป็นการให้ความรู้ และข้อคิดเกี่ยวกับการทอผ้าขึ้นต้นจกไปพร้อมกันโดยที่ผู้อ่านไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น

ลายละกอนน้อย “ตีพิมพ์หื้อแรงกว่านี้” แม่หม่อนเฮือนแก้วยังจำคำที่แม่สอนได้แม่นยำ นึกถึงตัวเองในตอนทีฝึกทอผ้าใหม่ ๆ ตั้งแต่ฟันน้ำนมซี่แรกยังไม่หลุดคำพูดของแม่ศรีมอยที่พร่ำสอนลูก ในการทอลายละกอนน้อยครั้งแรก “ก็มันยากนี่ละแม่ตีงจะสอน ถ้าสุกกลายละกอนได้สุทอลายอะหยังก็ได้ต่อจากนี้” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนนำลายละกอนน้อย มาผูกกับการเริ่มต้นชีวิตการทอผ้าขึ้นต้นจกของแม่หม่อนเฮือนแก้ว ว่าลายละกอนน้อยนี้ มีความยากแต่เป็นพื้นฐานในการสามารถทอลายอื่น ๆ ได้

3.4 ภาวะวิกฤต

ภาวะวิกฤตในนวนิยายเรื่อง “ก๊าด” มีอยู่หลายตอนเนื่องจากเรื่องนั้นจะเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละตัวละครที่สำคัญทั้งสามรุ่นอันได้แก่ แม่หม่อนเฮือนแก้ว แม่อยู่ยง และหงส์ ดังนั้นผู้เขียนจึงสร้างให้เห็นถึงภาวะวิกฤตของแต่ละตัวละคร ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันนอกจากเรื่องการทอผ้าขึ้นต้นจก ยังรวมไปถึงการใช้ชีวิต ความผิดหวัง การคาดหวัง และการที่ต้องทำให้ชนะอำนาจแห่งจารีตประเพณี ความเชื่อในรูปแบบเดิม ซึ่งตัวละครที่สำคัญแต่ละตัวนั้นต่างมีบาดแผลที่ฉกรรจ์ต่างกันออกไป ไม่สามารถพรรณนาได้เลยว่าใครเจ็บกว่าใคร ตัวอย่างเช่น

ตอนที่ 1 แม่หมอนเือนแ้วตั้งใจทอผ้าขึ้นตีนจกผืนขาวไหมคำ ลายละกอนหลวง อย่างใจเย็นเพื่อให้แม่บัวเงิน ลูกสาวที่แม่หมอนเือนแ้วรักหนักหนาใส่เป็นนางรำในขบวนนางสัตบรรพ์ แต่ถ้าว่าสวรรค์คงอยู่สูงเกินไป นรกได้มาพรากแม่บัวเงินเสียก่อน ในคืนก่อนวันงานจุลกฐินหลังจากกวนข้าวทิพย์เสร็จ บัวเงินหายตัวไป ทุกคนช่วยกันออกตามหา ก่อนจะพบร่างอีกที บัวเงินนอนไม่ได้สติในปากกล้วย ภาพนั้นเป็นปมมัดในใจของแม่หมอนเือนแ้วแน่นผ้าไหมคำผืนสีขาวไม่แปดเปื้อนพาดอยู่บนก้านกล้วย แต่ร่างของบัวเงินเปลี่ยนเปล่า เต็มไปด้วยรอยฟกช้ำขบกัดไปทั่วตัว โดยพวกเดนนรกรรมข่มขืนมากกว่าหนึ่งคน คนเป็นลูกใจสลายเพียงใด คนเป็นแม่อย่างแม่หมอนเือนแ้วคงใจสลายเป็นหมื่นล้านเท่า ชาวบ้านต่างนินทาถึงเรื่องดังกล่าว อนาคตของช่างทอที่จะรุ่งโรจน์ในวังดั่งสูญ พร้อมกับลูกในท้องของบัวเงินที่ไม่รู้ว่าพ่อคือใคร กระนั้นความทุกข์นี้ก็หาหมดสิ้น วันคลอดลูกของบัวเงิน ได้ลูกชายที่เกิดจากความทะนุถนอมของผู้เป็นแม่ หลังจากคลอดลูกเสร็จบัวเงินก็ขาดใจ ลาจากทุกคนไปอย่างไม่หวนคืน หัวใจของแม่หมอนเือนแ้วคงสลายเป็นแผลเหวอะแบบนี้แน่นอน

ตอนที่ 2 แม่อุ้ยนาคกับเรื่องในอดีตเท่าที่จำความได้ แม่อุ้ยนาคเป็นลูกสาวที่แม่หมอนเือนแ้วไม่รัก ไม่เคยยกสิ่งใดให้เลย เมื่อเทียบกับบัวเงินผู้เป็นพี่สาวนั้นต่างกันอย่างสิ้นเชิง แม่หมอนเือนแ้วรักแต่บัวเงิน มีสิ่งใดที่ดีก็จะยกให้บัวเงินก่อนเสมอ แม้แต่วิชาการทอผ้าขึ้นตีนจกก็เป็นบัวเงินนี่เองที่มีโอกาสในการถ่ายทอดเพียงคนเดียว การเป็นลูกที่แม่ไม่รักนั้นมันแสนขมขื่นติดเป็นบาดแผลในใจของหญิงสาวที่ชื่อนาคในตอนนั้น แม่หมอนเือนแ้วพูดกรอกหูนาอยู่ทุกวัน ว่าแม่อุ้ยนาคเป็นลูกที่ไม่ต้องการให้เกิดมา ตอนนั้นแม่หมอนเือนแ้วหมดรักกับพ่อสิงห์คำแล้ว แต่พ่อคำสิงห์ขึ้นใจจนทำให้มีนาคขึ้นมา แม่อุ้ยนาคต้องทำหน้าที่ให้การออกไปทำงานหนักนอกบ้านอยู่ตลอด กับคำที่ฝังใจของแม่ว่า “คิงมันมีใหญ่ตื่นใหญ่ ต้องทำงานใช้กำลัง ปีสาวคิงมีองามตื่นงามหื้อไปทอผ้า” ชีวิตแม่อุ้ยนาคกวนเวียนอยู่แบบนี้จนอย่างน่าน้อยใจ แม้แต่การเข้าใกล้ก็ทอผ้าของแม่หมอนเือนแ้วก็ยังโดนดูด้วยถ้อยคำที่แสนเจ็บปวด ในขณะที่พ่อสิงห์คำหาเงินเข้าบ้านได้เยอะ ขวดเหล้าในบ้านก็เยอะตามขึ้นมาเช่นเดียวกัน รอยฟกช้ำบนตัวของแม่หมอนเือนแ้วก็เช่นกัน และสิ่งที่ทำให้แม่อุ้ยนาคกลัวและไม่อยากให้เกิดที่สุดคือ แม่อุ้ยนาคแอบได้ยินเสียงกระซิบกระซาบจากทั้งสองหลัง ระหว่างแม่เือนแ้วกับพี่บัวเงิน ถึงแผนการที่จะจากจ้องต้องแล้วทิ้งนาคไว้ให้อยู่กับพ่อ แม่อุ้ยนาคกลัวจับใจถ้าเป็นอย่างนั้นจริงนอกจากจะต้องเก็บอวัยวะของพ่อแล้ว คนที่ถูกทำร้ายและมีรอยฟกช้ำบนตัวต่อไปก็คงไม่พ้นแม่อุ้ยนาค ซึ่งจะเห็นได้ว่าขาดความใส่ใจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคม เช่น การขาดความดูแลระหว่างพ่อแม่ลูก การห่างเหินระหว่างคู่รัก และการไม่สนใจคนอื่น ปัญหาเหล่านี้ไม่ดีต่อการพัฒนาของสังคม อาจเกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในสังคม (จาง ฉี และจันทรสุตา, 2567)

ตอนที่ 3 หงส์ที่ได้รับถ่ายทอดวิชาการทอผ้าขึ้นตีนจกแล้ว ก็ฝึกฝนวิชาจนสามารถทอและซ่อมแซมผ้าขึ้นตีนจกได้ หลังจากเหตุการณ์ที่จันตีบพี่สาวนำผ้าขึ้นตีนจกลายกุดขอเบ็ด ที่ต้องใส่รำเป็นนางสัตบรรพ์ในวันงานจุลกฐิน ผ้าขึ้นตีนจกลายกุดขอเบ็ดเสียหายแต่หงส์ก็รับหน้าที่ในการซ่อมผ้าผืนนั้นให้ทันในวันงาน เมื่อวันงานมาถึง ทุกคนต่างไม่สนใจงานที่ตนทำอยู่มุ่งไปดูขบวนนางสัตบรรพ์รำ เสียงเรียกจากชาวบ้านหาแม่หมอนเือนแ้ว

ว่า คนที่รักคือหงส์ ไม่ใช่จับติดทุกคนต่างตกลงสิ่งในการกระทำของหงส์ นอกจากนุ่งขึ้นตีนจกและยังรำแบบผู้หญิงที่ไม่มีใครเคยทำมาก่อนไปรู้ว่าไปฝึกซ้อมมาตั้งแต่ตอนไหน จู่ ๆ หัวใจของแม่หม่อนเหือนแก้วก็เต้นระส่ำขึ้นมารุ่นแรงเกินกว่าปกติ บ่าหงส์จึงรีบวิ่งเข้าไปประคองแม่หม่อนเหือนแก้ว แต่แม่หม่อนเหือนแก้วมองเห็นร่างนั้นเป็นร่างของแม่บัวเงิน หลังจากเหตุการณ์นั้นชาวบ้านต่างนินทากันอย่างใหญ่ ไม่ยอมรับในการกระทำของหงส์ จำเริญผู้ที่เป็นคนที่หงส์มีใจให้ติดตัวออกห่าง และไม่ยอมพบกับหงส์อีกเลยตั้งแต่นั้น แม่หม่อนเหือนแก้วเอาแต่เก็บตัวอยู่ในห้องไม่ยอมออกไปไหน ส่วนหงส์ก็อยู่แต่บ้านทอผ้าไม่ออกไปไหน อย่างกับชีวิตทุกคนจะไม่เดินหน้าต่อไปเสียอย่างนั้น

3.5 การคลี่คลายเรื่อง

การคลี่คลายเรื่องของนวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” มีการการคลี่คลายเรื่องในหลาย ๆ ตอนเช่นเดียวกับภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ หลังจากภาวะวิกฤตของแต่ละตัวละครที่สำคัญว่าบาดแผลในใจที่เกิดขึ้นสามารถมีอะไรมาลดทอนหรือทำให้ความรู้สึกเจ็บปวดนั้นเบาบางลงบ้าง ที่ทำให้สามารถใช้ชีวิตเผชิญกับความจริงที่ต้องเจอ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันของตัวละครสำคัญทั้งสามตัวละคร นอกจากเรื่องที่ต้องชลูกอยู่กับการทอผ้าแล้ว ยังมีภาวะสงครามขึ้นมามีอีกนั้น ผู้วิจารณ์จึงวิจารณ์การคลี่คลายเรื่อง ในตอนต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 การคลี่คลายเรื่องปมในใจของ แม่หม่อนเหือนแก้ว ได้หงส์ซึ่งเป็นเหลนชายที่มีความหลากหลายทางเพศ มาสืบทอดและเรียนรู้การทอผ้าขึ้นตีนจกจากแม่หม่อนเหือนแก้ว ซึ่งความสามารถของหงส์นั้นแทบจะไม่ต่างอะไรกับบัวเงิน ลูกสาวของแม่หม่อนเหือนแก้วที่แม่รักที่สุด แม่หม่อนเหือนแก้วเห็นความสามารถของหงส์อย่างที่ไม่เคยเห็นกับใครมาก่อน แม้แต่แม่อุ้ยนาคลูกสาวที่ยังมีชีวิตอยู่ ปมในใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแม่บัวเงินเริ่มลดลงบ้างพอให้แม่อุ้ยนาได้ใช้ชีวิตต่อไป และที่สุดของชีวิตช่วงทอฝีมือดีของแม่แจ่ม ก็ได้สืบสานอุดมการณ์การถ่ายทอดมรดกทางปัญญาการทอผ้าขึ้นตีนจก มีคนสืบทอดจากการรัก ด้วยใจจริง หงส์ปรารถนาการทอผ้าขึ้นตีนจกมาตั้งแต่เด็ก อยากที่จะสวมใส่ผ้าขึ้นตีนจกมากกว่าการนุ่งเต๋วที่ผู้ชายทั่วไปทำ อยากอยู่บ้านกับที่ทอผ้ามากกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ด้วยบทบาทและหน้าที่ทางสังคมกำหนดให้ผู้ชายต้องทำงานดังกล่าว หงส์จึงก้มหน้าก้มตาทำในหน้าที่ของตน จนวันที่แม่หม่อนเหือนแก้วเห็นถึงความสำคัญและความสามารถของหงส์ จึงถ่ายทอดวิชาให้ จนหงส์ทอผ้าขึ้นตีนจกเป็นอย่างดีเชี่ยวชาญและสามารถรักษาสืบสานสิ่งที่แม่หม่อนเหือนแก้วรักและห่วงแหนที่สุดไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ต่อยอด

ตอนที่ 2 การคลี่คลายเรื่องปมในใจของ แม่อุ้ยนา กับเรื่องในอดีตที่จำไม่ลืมการอยู่ในสถานะของลูกที่แม่หม่อนเหือนแก้วไม่รักช่วงแสนเจ็บปวดนั้น แม่อุ้ยนาไม่มีวันไหนที่จะลืมอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นเลย วันที่แม่หม่อนเหือนแก้วและพี่บัวเงินคุยกับถึงการหนีจากจ่อมตองทิ้งให้แม่อุ้ยนาอยู่กับพ่อสิงห์คำ แต่ด้วยความรักจากพี่บัวเงินก็ได้สอนให้นาคทอผ้าขึ้นตีนจก แม้ไม่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้เป็นแม่แต่แม่อุ้ยนาก็ตั้งใจเรียนในสิ่งที่พี่บัวเงินสอน บัวเงินสอนนาอย่างใจเย็นและละเอียดทำให้รับรู้ถึงความรักอย่างจริงใจ สองพี่น้องนั่งก้ำกั้นและทอผ้าขึ้นตีนจกลายนาคนุมให้ดูสดใสจนเสร็จ แม้ไม่ได้สั่งให้ขึ้นฝ้ายอีกต่อไป ก็ทั้งสองหลังถูกทิ้งไว้เบื้องหลังกับพ่อสิงห์คำ เป็นมือของแม่หม่อนเหือนแก้วและพี่บัวเงินที่จูงมือของนาคออกมาด้วย ในวันที่หนีออกจากจ่อมตอง และ

หลังจากที่บัวเงินจากไป นาคก็รับหน้าที่ในการดูแลแม่หมอนเหียนแก้วอย่างเต็มใจ แม้ไม่ได้เป็นลูกรัก หรือลูกคนโปรดแต่ก็ยังรู้สึกในใจว่าแม่หมอนเหียนแก้วก็ยังรักและมองแม่อุ๊นาคเป็นลูกเสมอ

ตอนที่ 3 การคลี่คลายเรื่องปมในใจของ หงส์ หลังจากเหตุการณ์ที่หงส์นุ่งขึ้นตีนจก และรำในขบวนนางสัตบรรพแทนจันตีบแล้ว ชาวบ้านต่างนินทาในความไม่เหมาะสมผิดจารีต ประเพณี และบทบาทของความเป็นชาย และที่สำคัญที่ทำให้หงส์รู้สึกเจ็บปวดก็คือ จำเริญลูกชายนายอำเภอที่คล้ายว่ามีความรู้สึกชอบพอกับหงส์ กลับตีตัวออกห่าง การคลี่คลายเรื่องปมในใจของหงส์ เกิดขึ้นเมื่อหลังจากมีเหตุการณ์สงครามที่ต้องทำให้หงส์เกือบเอาชีวิตไม่รอดจากการถูกสงสัยว่าเป็นสายลับของทหารฝ่ายตรงข้าม หงส์ได้พบรักกับอินตานายทหารหนุ่มญี่ปุ่น ที่ช่วยชีวิตหลายครั้งและได้แต่งงานกับอินตาในที่สุด ชาวบ้านต่างมองหงส์ในมุมมองที่ต่างจากเดิม เริ่มยอมรับความสามารถของหงส์มากกว่ามองว่าเป็นผู้ชายที่ทำอะไรไม่เหมาะสม หลังจากนั้นจำเริญ ลูกชายของนายอำเภอก็ได้มาสารภาพถึงเหตุผลที่ตีตัวออกห่างจากหงส์ เพราะตั้งตัวไม่ทันและกระตือรือร้นเกินไปที่จะชัดเจนกับหงส์ ทั้งคู่เข้าใจซึ่งกันและกันจากกันอย่างมีความทรงจำที่ดีทั้งไว้ข้างหลัง

3.6 การจบเรื่อง

ประเสริฐศักดิ์ ปัตมารัตน์ มีการเขียนเพื่อจบเรื่องแบบสุขนานุกรรมกึ่งโศกนาฏกรรม ซึ่งผู้วิจารณ์วิเคราะห์ด้วยเหตุผลกล่าวคือ ในตอน *หงส์ปล่อย* ซึ่งใกล้จะเป็นการจบเรื่องของนวนิยายเรื่องก็บาดแล้ว หงส์ที่เป็นตัวละครหลักได้พบรักกับอินตา และใช้ชีวิตอย่างคู่ชีวิตกัน ช่วยกันทำงานดูแลบ้าน ดูแลแม่อุ๊นาคจนคนในแม่แจ่มต่างรู้จักหมดว่าครอบครัวของแม่อุ๊นาคนั้นมีผู้ชายเพิ่มมาหนึ่งคนคืออินตา เรื่องราวดี ๆ เริ่มเกิดขึ้นมากมายภาวะสงครามก็จบลงไปชีวิตทุกชีวิตดำเนินต่อไปอย่างมีความสุขในช่วงเวลานั้น ดังเห็นได้จากการสนทนาของหงส์และอินตา ที่ว่า

“อินต่ายักหงส์” “อัย อัยตั้งแต่วันแรก” “วันใด” “วันดีได้เห็นหงส์นุ่งขึ้นตีนจก”

ความรักและความหวานชื่นของชายที่มิใช่เป็นหญิงแบบหงส์พื้นมามีชีวิตชีวา จนไม่คิดว่าจะมีอะไรสามารถมาพรากเขาทั้งสองออกจากกัน และทั้งสองก็ได้เข้าสู่พิธีแต่งงานอย่างเรียบง่าย ในวันที่มีความสุขอย่างไม่มีสิ่งใดมาอธิบายได้ แต่เมื่อพิธีเสร็จอินตาออกจากเขตวัด ก็ได้ถูกทำร้ายจนเสียชีวิต ความตายได้มาพรากอินตาไปจากหงส์ที่คิดว่าจะอยู่กันจนแก่เฒ่า จากไปอย่างไม่หวนคืนจนกลายเป็นโศกนาฏกรรม

และซึ่งในตอน *เจียงแสนน้อย* ที่เป็นบทสรุปและการจบเรื่องอย่างแท้จริง ผู้เขียนได้เขียนถึงชีวิตของหงส์และบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องใช้ชีวิตต่อไปหงส์กลับมาสู่ถิ่นลี้ภัยแทนขึ้นตีนจก เพราะไม่อยากให้ใครเห็นหงส์นุ่งขึ้นตีนจกอีกนอกจากอินตา กว่าที่จะมานั่งที่ทอผ้าได้ก็ใช้เวลาทำใจอยู่นาน จันทิพย์ได้ติดกับการเรียน สอบติดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แม่อุ๊นาคก็ทอซิ่นมัทรีสานอุดมการณ์ของแม่หมอนเหียนแก้วจนเสร็จ หงส์มองที่อันเก่าของแม่หมอนเหียนแก้วและนึกถึงคำสอนต่าง ๆ แต่ที่สะอิดใจคือคำว่า “อ้นกายหน้าเป็นไป เป็นช่างทอที่ดี รักษาอายุบะเก่าหมูนี้อาไว้ให้ลูกหลานน้อ” ตอนนี้หงส์ทอทุกอย่างในชิ้นเจียงแสนใหม่คำผินนั้นได้แล้ว ตั้งใจจะทอสิบหลายในผืนเดียว

อีกรอบไว้เป็นมรดกของลูกหลานต่อไปแม่หญิงแม่แจ่มทุกคนต้องมีชิ้นดินจกอย่างน้อยคนละหนึ่งผืน และทุกผืนต่างมีเรื่องราวถักทอร้อยเรียงต่อเนื่องกันต่อไปไม่จบไม่สิ้น ซึ่งเป็นการจบเรื่องแบบสุนาฏกรรม

ดังที่ผู้วิจารณ์กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” ใช้การเขียนเพื่อจบเรื่องแบบสุนาฏกรรมกึ่งโศกนาฏกรรม โดยผู้เขียนใช้วาทีศิลป์ทำให้เกิดจินตภาพสำหรับผู้อ่านและสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกับนวนิยายเรื่อง “ก๊าด” เล่นตั้งแต่การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง จนมาถึงการเขียนเพื่อจบเรื่องก็สามารถเขียนเพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึกได้อย่างมีชั้นเชิง

3.7 ความขัดแย้ง

นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” มีการนำเสนอความขัดแย้งแทรกไว้ในเรื่องตอนต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจบุคคลอย่างน่าสนใจ ทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าติดตามอยู่ตลอดว่าในมุมมองของแต่ละคนนั้นแตกต่างกันออกไป แม้แต่ภายในตัวของบุคคลเองก็ยังมี ความขัดแย้งที่ต้องการการปลดปล่อยความรู้สึกนั้นเช่นกัน ผู้วิจารณ์จึงนำเสนอความขัดแย้งในเรื่องดังนี้

3.7.1 ความขัดแย้งที่เกิดระหว่างบุคคล

1) ความขัดแย้งระหว่างแม่หมอนเอียนแก้วกับแม่อุ้ยนาค แม่หมอนเอียนแก้วมีความรู้สึกไม่พอใจที่แม่อุ้ยนาค เมื่อทอผ้าเสร็จแล้วก็ขายเสียทุกผืนจนตัวเองไม่มีแม้แต่ชิ้นดินจกไว้ใส่เองในงานต่าง ๆ และเรื่องราวในอดีตที่แม่อุ้ยนาคเป็นลูกที่แม่หมอนเอียนแก้วไม่อยากให้เกิด แต่ถูกพ่อสั่งให้คำขึ้นใจจนทำให้เกิดแม่อุ้ยนาคขึ้นมา ส่วนแม่อุ้ยนาคก็มีความรู้สึกน้อยใจที่ผู้เป็นแม่ไม่เคยรักเลย ไม่ถ่ายทอดวิชาทอผ้าชิ้นดินจกให้ และในอดีตก็ด่าทออย่างเจ็บปวด จึงคิดว่าตนนั้นเป็นลูกชังของแม่ แม้แต่แม่แท้ ๆ ก็ยังคิดจะทอดทิ้งให้อยู่กับผู้เป็นพ่อ ความขัดแย้งนี้จึงมีมาจนถึงปัจจุบัน เพียงแต่ทั้งแม่หมอนเอียนแก้วและแม่อุ้ยนาคต่างปฏิบัติสิ่งที่เรียกว่าหน้าที่ต่อกันและกัน คือแม่ปฏิบัติต่อลูก และลูกปฏิบัติต่อแม่เท่านั้น ไม่ได้มีความทรงจำดี ๆ ต่อกันมากมาย

2) ความขัดแย้งระหว่างคำนิทาของชาวบ้านกับครอบครัวของแม่หมอนเอียนแก้ว หลังจากเหตุการณ์ที่หงส์ขึ้นดินจกร้าเป็นนางสัตว์บรรพ์คำนิทาของชาวบ้านก็เริ่มหนาหู ถึงความไม่เหมาะสม การผิดจารีตประเพณี ถูกการกระทำ แม้แต่การพูดถึงแม่หมอนเอียนแก้วเองคิดอะไรถึงให้หงส์เหลนชายมาทอชิ้นดินจกจะเห็นได้ในบทสนทนาของชาวบ้านกับแม่อุ้ยนาคทำให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างคำนิทาของชาวบ้านกับครอบครัวของแม่หมอนเอียนแก้ว ด้วยคำพูดเสียดสีเหยียดหยามคนในครอบครัวของแม่หมอนเอียนแก้ว โดยการเรียกขานด้วยคำหยาบเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่บ่อยครั้ง เช่น การใช้คำเรียกแบบไม่สุภาพ เช่น "มึง" "อี..." "ไอ้..." และการด่าอื่น ๆ ที่บุคคลทั่วไปในสังคมรับรู้ว่าเป็นคำไม่สุภาพ เช่น "กะหรี่" "แรด" เป็นต้นเรียกขานกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (ศิริวัตร ไทยแท้, 2567)

3.7.2 ความขัดแย้งที่เกิดภายในใจบุคคล

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจบุคคลของ แม่หมอนเอียนแก้ว ในตอนที่ตัดสินใจจะสอนและสืบทอดการทอผ้าชิ้นดินจกให้กับหงส์เหลนชาย ทั้งที่แม่หมอนเอียนแก้วก็รู้ว่างานทอผ้าชิ้นดินจกนั้นเป็นงานของผู้หญิง แต่

เพศสภาพของหงส์นั้นคือผู้ชาย ซึ่งขัดกับบทบาทจารีตและประเพณีของชาวแม่แจ่มในขณะนั้นอยู่มาก แม่หม่อนขัดแย้งในตัวเองจากการมองข้าม แม่อุ้ยนาคนักเป็นลูกสาว และจับตาดูผู้เป็นหลานสาว เพราะเห็นพรสวรรค์ความมุ่งมั่นตั้งใจ และใจรักในงานทอผ้าชิ้นตินจกของหงส์ที่ไม่ต่างไปจากบัวเงินลูกสาวของแม่หม่อนเอ็นแ้วที่เสียชีวิตไป จึงมีความหวังว่าหงส์จะสามารถสืบทอดการทอผ้าชิ้นตินจกอย่างสมบูรณ์แบบ

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจบุคคลของ แม่อุ้ยนา ในตอนทำพิธีแบ่งส่วยดอก (พิธีตัดสายสัมพันธ์อาลัยคนตาย) แม่อุ้ยนาเข้าพิธีโบหน้าอย่างเรียบร้อย ไร้อารมณ์ใด ๆ แม่อุ้ยนาถึงกับภาพเหตุการณ์ที่เคยมีร่วมกับแม่หม่อนเอ็นแ้ว คิดถึงใบหน้าเมินเฉยของแม่ในตอนที่แม่อุ้ยนาไปอ้อนวอนขอให้สอนทอผ้าให้ ตอนที่เรียกพี่บัวเงินไปดูผ้าในหีบเพียงคนเดียว ตอนที่แอบคุยกันว่าจะหนีมาแม่แจ่มเพียงสองคน ตอนที่ไล่พ่อชานาญออกจากบ้านเมื่อรู้ว่าแม่อุ้ยนามีใจ ตอนที่แม่ตราหน้าว่าเป็นสาเหตุทำให้เงินและฟองจันต้องตาย และตอนที่บอกหลานทั้งสองว่าแม่อุ้ยนาไม่ใช่ยาจริง ตอนที่ให้จันตีบไปเรียน และจนมาถึงตอนที่เรียกหงส์ไปเรียนสืบทอดการทอผ้าชิ้นตินจก ความขัดแย้งในใจผุดขึ้นมาว่าความรู้สึกที่มีต่อคนที่ทำให้เกิดบาดแผลในอดีตคือแม่ของตนเอง ในวันที่แม่จากไปเลยไม่รู้ว่าจะต้องมีความรู้สึกอย่างไร ดีใจ เสียใจ หรือเฉย ๆ กับร่างของแม่เอ็นแ้วที่ถูกล้างในกองไฟ

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจบุคคลของ หงส์ หงส์เป็นผู้ชายแต่ใจของหงส์นั้นเป็นผู้หญิงชอบในงานของผู้หญิง หงส์ไม่ชอบนุ่งเต๋ว (กางเกง) แต่ชอบนุ่งผ้าชิ้นตินจกมากกว่า ในตอนที่แม่หม่อนเอ็นแ้วเรียกหงส์ไปเพื่อเรียนการทอผ้าชิ้นตินจกนั้นทำให้หงส์เกิดความไม่มั่นใจขัดแย้งในตนเองว่า สามารถทำสิ่งเหล่านั้นได้จริงหรือ เพราะแม่ใจของหงส์จะเป็นผู้หญิง แต่สิ่งที่คนทั้งแม่แจ่มมอง และสิ่งที่กำหนดบทบาทการกระทำหงส์นั้นคือผู้ชายเท่านั้น

4. ด้านแก่นเรื่อง

แนวคิดหลักหรือแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” เป็นการสะท้อนถึงปัญหาของความหลากหลายทางเพศและปัญหาภายในครอบครัวที่สำคัญอย่างมาก ตัวละครในเรื่องแต่ละตัวมีบาดแผลของตัวเองอยู่ไม่น้อยความหลากหลายทางเพศที่ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคมแต่ถูกกดทับไว้ด้วยคำว่าจารีตประเพณี และบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น ตัวละครหลักในเรื่องจึงถ่ายทอดเรื่องราวการต่อสู้เพื่อให้ได้สืบทอดมรดกทางปัญญาของบรรพชน และยิ่งการที่จะมีคนรักหรือครอบครัวที่เป็นเพศเดียวกันยิ่งไม่ต้องพูดถึงไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ แม้จะถูกตราหน้าหรือนินทาหยามเหยียด แต่ได้ครอบครัวที่เห็นถึงความสามารถพรสวรรค์ที่มี และพร้อมมอบโอกาสให้ทำในสิ่งที่ชอบ หรือแม้แต่สะท้อนปัญหาของครอบครัวจากการได้รับความรักไม่เทียบเท่ากับคนอื่น ๆ ในครอบครัวทำให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจกลายเป็นบาดแผลลึกกรีดใจของตัวละครนั้น นวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” จึงถ่ายทอดการต่อสู้ของตัวละครหลักได้อย่างชัดเจน ทำให้เห็นสภาพปัญหา และการข้ามขีดพรมแดนที่กดทับไว้เพียงคำว่าผู้ชาย อีกทั้งทำให้ผู้ที่กำลังอ่านนวนิยายเล่มนี้หันกลับมามองครอบครัวของตัวเอง นอกจากนี้ยังเป็นถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าชิ้นตินจกที่ทรงคุณค่าของชาวแม่แจ่ม ให้คงความขลังและอยู่คู่ชาวแม่แจ่มตลอดไป

5. ด้านตัวละคร

ตัวละครในนวนิยายเรื่อง “ก๊าด” ผู้เขียนกำหนดตัวละครหลักในเรื่องมีจำนวนไม่มาก แต่มีจำนวนตัวละครตัวประกอบเรื่องอย่างเหมาะสม ทำให้สามารถดำเนินเรื่องอย่างราบรื่นไม่สะดุด ตัวละครในเรื่องมีทั้งด้านสว่างและด้านมืดภายในตัวเอง และมักมีลักษณะเฉพาะตัวทำให้เรื่องไม่จืดชืดน่าสนใจ สามารถทำนายการกระทำของตัวละครตัวนั้น จากบุคลิกของตัวละครที่ผู้เขียนมีการถ่ายทอด ซึ่งตัวละครในเรื่อง มีชื่อลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพดังที่ผู้วิจารณ์จะกล่าวดังต่อไปนี้

5.1 แม่หมอนเอือนแก้ว ช่างทอผ้าฝีมือดีที่สุดของแม่แจ่มขณะนั้น เป็นผู้หญิงที่ชีวิตผ่านอะไรมามากมายจนวัยแก่ชรา เป็นคนที่ลูกหลานเคารพนับถือ คำพูดของแม่หมอนเอือนแก้วถือเป็นที่สุด ไม่มีใครกล้าขัด มีความเด็ดขาดและความกล้าได้กล้าเสีย ค่อนข้างที่จะพูดแรงตามประสา แต่ก็มีความเมตตาอ่อนโยนกับลูกและหลาน ห่วงแค้นการทอผ้าขึ้นดินจนเกือบเท่าชีวิต

5.2 แม่อุ้ยนาค สาวเค็ง (ผู้หญิงที่อายุมากแล้วแต่ยังไม่มีครอบครัว) ช่างทอผ้าในแม่แจ่ม เป็นลูกของแม่หมอนเอือนแก้วที่แม่ไม่รักสักเท่าไร เป็นผู้ดูแลจัดการเรื่องในครอบครัว เป็นคนที่มีความอดทน เก็บความรู้สึกน้อยใจมากมายไว้ไม่เผยออกไป ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูจันทิ๊บ และหงส์แทนพ่อแม่ที่เสียชีวิต แม้จะเป็นคนที่อดทนสูงในบางครั้งก็มีการป้องกันตัวเองจากการนิทาของผู้อื่น

5.3 หงส์ ผู้ชายคนเดียวในครอบครัว ที่มีความหลากหลายทางเพศซ่อนไว้ไม่เคยเผยออกไป เป็นหลานของแม่หมอนเอือนแก้ว เป็นหลานของแม่อุ้ยนาค พ่อแม่เสียชีวิต เป็นคนที่มีความชื่นชอบและมีพรสวรรค์ทางการทอผ้าขึ้นดินจนมีความเสียสละ ทำเพื่อครอบครัว ทำหน้าที่ในการออกไปทำไร่นา ขอบนุงผ้าขึ้นดินจนมากกว่าเตว พบรักและแต่งงานกับอินตา และเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการสืบทอดการทอผ้าขึ้นดินจนแม่หมอนเอือนแก้วจากไป พยายามทุกอย่างเพื่อพิสูจน์ตนเองให้ทุกคนเห็นในความสามารถการทอผ้าขึ้นดินจน ทอผ้าเก่งเช่นเดียวกับบัวเงิน

5.4 จันทิ๊บ ผู้หญิงรุ่นหลานของแม่หมอนเอือนแก้ว ที่มีความโหม่นบุคลิกเหมือนผู้ชาย ไม่ชอบการทอหรือนุ่งผ้าขึ้นดินจน ไม่ชอบทำงานที่บ้าน มีความสนใจในการเรียนและได้มีโอกาสเข้าเรียน จนสอบติดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ค่อนข้างเอาแต่ใจแต่ไม่ใช่คนเห็นแก่ตัว พูดจาตรง ๆ รักครอบครัว กล้าได้กล้าเสียกล้าเสี่ยงเพื่อครอบครัว ทำงานหนักเพื่อหาเงินและอาหารมาเลี้ยงจุนครอบครัวในช่วงของภัยสงคราม ดังตัวอย่างการพูดต่อหน้าคุณนายที่มาติดต่อให้จันทิ๊บไปรับเป็นนางสัตรีบรรพ์

5.5 แม่ศรีมอย ช่างทอผ้าขึ้นดินจนโบราณ มีความสามารถและเชี่ยวชาญการทอผ้าขึ้นดินจนมาก มีมรดกเป็นผ้าขึ้นเจียงแสนไหมคำ เป็นแม่ของแม่หมอนเอือนแก้ว ผู้สอนวิชาการทอผ้าให้กับแม่หมอนเอือนแก้วจนเป็นช่างฝีมือดี เป็นคนรักและเข้มงวดกับลูก รักครอบครัว ทำหน้าที่แม่จนวินาทีสุดท้าย รักและห่วงแหนมรดกผ้าขึ้นดินจนเท่าชีวิต ดังตัวอย่าง

5.6 พ่อสิงห์คำ สามีของแม่หม่อนเอือนแก้ว พ่อของบัวเงิน และนาค พ่อสิงห์คำเป็นคนที่ทำเงินเก่ง ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวหาอยู่หากินมาเจือจานครอบครัว แต่ถ้าว่าเป็นคนที่ชอบดื่มเหล้า หาเงินได้มากเท่าไรยัง ดื่มเหล้ามากตามเท่านั้นจึงทำให้เมาเมา เมื่อกลับบ้านมาก็หาเรื่องทะเลาะกับแม่หม่อนเอือนแก้วจนได้ลงมือ มือ กันอยู่บ่อยครั้ง โยนข้าวของใส่บัวเงินลูกสาว จนสามแม่ลูกทิ้งและหนีไปในที่สุด

5.7 บัวเงิน ลูกสาวที่แม่หม่อนเอือนแก้วรักและไว้วางใจให้สืบทอดการทอดผ้าขึ้นต้นจก มีฝีมือที่ยอดเยียม จนจะมีโอกาสเข้าไปทำงานในวัง เป็นพี่สาวของแม่อุ้ยนาค มีจิตใจดีและมีความงามเป็นเลิศ เมตตาและรักน้อง คอยปลอบน้องเวลาโดนแม่ดุหรือด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย แต่ชีวิตอาภัพทำให้โดนข่มขืนและตั้งครรภ์คลอดออกมา เป็นลูกชาย ตัวอย่างความเมตตาของบัวเงินที่มีให้น้อง

5.8 จำเริญ ชายหนุ่มลูกขายนายอำเภอก่อน ที่เวลาทำอะไรจะต้องคิดถึงหน้าตาของพ่อและแม่อยู่เสมอ ที่ ชอบติดตามแม่มาที่บ้านของแม่หม่อนเอือนแก้ว เป็นคนที่หน้าตาดี จำเริญอยากเป็นทหาร และมีความสนใจในตัว หงส์ ในขณะที่เดียวกันหงส์ก็มีความสนใจในตัวของจำเริญเช่นกัน

5.9 นายอำเภอก่อน เป็นพ่อของจำเริญ มีความเด็ดขาดน่าเกรงขามสมตำแหน่งนักปกครอง ดูแล ประชาชนทั้งในภาวะปกติ และภาวะสงคราม อีกทั้งเป็นสายลับในสงครามร่วมกับอินตาผู้ที่เป็นคนรักของหงส์

5.10 คุณนายนายอำเภอก่อน เป็นแม่ของจำเริญ มีความโดดเด่นในด้านการจัดการงานต่าง ๆ ตามประสา ภริยาของนายอำเภอก่อน มีความสนใจผ้าขึ้นต้นจกเพราะต้องมีไว้ใส่ให้สมกับหน้าตาคุณนาย ค่อนข้างที่จะหวงลูกชาย และไม่ยอมให้จำเริญมาข้องแวะกับหงส์เท่าที่ควร

5.11 ตู้อ้อย หลวงปู่วัดป่าแดดที่ครั้งหนึ่งเคยมีความหลังกับแม่หม่อนเอือนแก้ว แต่ไม่ได้ทำอะไรกันเกิน เลยเพียงแต่มีความรู้สึกดี ๆ ต่อกัน เป็นพระนักเทศน์สำเนียงเชียงใหม่เพราะจับใจโดยเฉพาะ เทศน์มหาชาติ ถิ่นทมิฬที่คนทั้งแม่แจ่มโมทนาบุญกับความไพเราะนั้น รู้จักแม่หม่อนเอือนแก้วมานานจนวาระสุดท้าย

5.12 อินตา ทหารที่เข้าไปเป็นสายลับในกองทหารญี่ปุ่น ผู้ที่ช่วยเหลือหงส์จากการถูกจับได้เมื่อครั้ง ปลอมตัวไปรับจ้างหาบ เป็นชายหนุ่มที่หน้าตาดี มีความเป็นลูกผู้ชาย เป็นคนรักของหงส์ และเป็นคนที่ครอบครัว หงส์รักและเอ็นดู จนแต่งงานกับหงส์ แต่กลับเสียชีวิตหลังจากพิธีแต่งงานนั้น

6. ด้านฉาก

ในนวนิยายเรื่อง “ก๊ิบาด” ในฉากมีการเล่าถึงวิถีชีวิตและท้องถิ่นภาคเหนือเป็นส่วนใหญ่ โดยฉากหลัก จะ อยู่ที่ อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมกับนวนิยายเล่มนี้ผู้เขียนจึงสร้าง เรื่องราวและฉากอย่างสัมพันธ์กัน ซึ่งจากในนวนิยายเรื่อง “ก๊ิบาด” ผู้วิจารณ์จะวิจารณ์ด้านฉาก สองด้านคือฉาก การดำเนินเรื่องทั่วไป และฉากที่แสดงถึงความเชื่อและสะท้อนค่านิยม ซึ่งในแต่ละฉากมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

6.1 ฉากการดำเนินเรื่องทั่วไป

6.1.1 ฉากบ้านของแม่หม่อนเฮือนแก้วและครอบครัว เป็นบ้านของชาวแม่แจ่มธรรมดาหลังหนึ่ง ที่คนในบ้านนั้นมีหน้าที่แตกต่างกันไปอย่างชัดเจนผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายไปทำงานนอกบ้านทำนาทำไร่ บนเรือนจะมีกี่ทอผ้าที่บ่งบอกว่าคนในบ้านหลังนี้มีการทอผ้าขึ้นตีนจก ทำให้รู้ว่าในอดีตนั้นมีการทอผ้าในครัวเรือนอย่างแพร่หลาย ผู้หญิงส่วนใหญ่ทอผ้าขึ้นตีนจก ทอผ้าเพื่อมาตัดเย็บเป็นเตวหรือเสื้อให้คนในครอบครัวได้สวมใส่ ผู้เขียนได้เขียนและหยิบยกสิ่งต่าง ๆ มาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงเรื่องเกิดจินตภาพในฉากบ้านของแม่หม่อนเฮือนแก้วและครอบครัว ว่ามีวิถีชีวิตอย่างไรบ้าง สะท้อนถึงค่านิยมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบรุ่นต่อรุ่น และทำให้เห็นภาพความรู้สึกอารมณ์ของตัวละคร ถือเป็นฉากที่ประกอบการดำเนินเรื่องที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน แต่สามารถทำให้ฉากโดดเด่นในการนำมาเขียนเรื่องได้อย่างดีเลยทีเดียว

6.1.2 ฉากภาวะสงครามโลกที่แม่แจ่ม เป็นฉากแม่แจ่มเป็นพื้นที่ที่ถูกมิดด้วยธรรมชาติ ชาวบ้านทำการเกษตรอยู่อาศัยร่วมกับป่า ผู้ชายทำไร่ทำนา ผู้หญิงทอผ้าบ้านและทอผ้า แต่ถ้าหลังจากเกิดภาวะสงครามเกิดความโกลาหลในแม่แจ่ม ข้าวยากหามาแพง อาหารไม่พอกิน ฝ้ายที่ชาวบ้านนำมาทอผ้าก็ขาดแคลน ข้าทหารยังมีการปล่อยระเบิดอยู่เนื่อง ๆ นับวันยิ่งหนักขึ้น ชาวบ้านต้องสร้างหลุมหลบภัยไว้ใกล้บ้าน ผู้เขียนใช้ฉากสงครามนี้ทำให้บทสื่ได้พบกับอินตาจากการไปรับจ้างหาโดยการปลอมตัวเป็นผู้หญิง ซึ่งผู้เขียนนั้นสามารถเขียนเพื่อสร้างฉากภาวะสงครามได้อย่างสมจริง เพื่อใช้ฉากนี้พาหนังสือไปพบกับตัวละครที่สำคัญคืออินตา และจากฉากนี้ก็ทำให้เห็นว่าแม่แจ่มในสมัยนั้นเองก็ได้รับความเดือดร้อนจากภาวะของสงครามไม่น้อยกว่าพื้นที่ของทางกรุงเทพฯ เช่นกัน

6.2 ฉากที่แสดงถึงความเชื่อและสะท้อนค่านิยม

6.2.1 ฉากงานศพของแม่หม่อนเฮือนแก้ว ที่ชาวแม่แจ่มมีความเชื่อว่า “ตามความเชื่อแต่บ่เก่า แม่ญี่ล้านนาคนใดเมื่อตายไป นุ่งผ้าชุดใดก็จะใส่ชุดนั้นไปตลอด” ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าชาวล้านนามีความเชื่อว่าคนที่เสียชีวิตไป หากสวมใส่ชุดใดในงานศพก็จะสวมใส่ชุดนั้นตลอดไป จนกว่าจะได้ไปสู่สุคติหรือไปเกิดในภพภูมิอื่นด้วยเหตุนี้ในฉากการเสียชีวิตของแม่หม่อนเฮือนแก้ว ลูกหลานทุกคนจึงเลือกชุดที่สวยงามที่สุดให้กับแม่หม่อนเฮือนแก้ว คือเสื้อผ้าฝ้ายสีขาวและขึ้นตีนจกลายโกมหัวหมอน เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและความเชื่อสะท้อนค่านิยมของชาวอำเภอแม่แจ่มอย่างเห็นภาพ

6.2.2 ฉากพิธีการตัดสายสัมพันธ์อาลัย ระหว่างคนที่เสียชีวิตไปแล้วกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ความเชื่อโบราณของชาวล้านนาเมื่อมีคนเสียชีวิต จะมีการบำเพ็ญกุศลทั่วไป จนถึงวันที่นำร่างไปเผ่าจะมีพิธีสุดท้ายคือพิธีตัดสายสัมพันธ์อาลัย หรือที่ชาวล้านนาเรียกว่า พิธีแบ่งสวดดอก ผู้เขียนสามารถใช้ฉากนี้เพื่อให้เห็นความรู้สึกของตัวละครอย่างแม่ญี่นาได้อย่างเห็นภาพ ว่าวาระสุดท้ายของผู้เป็นแม่ คือผู้ที่สร้างบาดแผลในใจให้มากมาย แม่ญี่นาเองจะต้องมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร ผู้เขียนสามารถเลือกใช้ฉากในพิธีแบ่งสวดดอก ทำให้ตัวละครได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่เหมาะสมกับฉากและบทนั้นด้วย ดังตัวอย่าง

7. ด้านบทสนทนา

การสร้างบทสนทนาเพื่อดำเนินเรื่องของนวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” ผู้เขียนได้สร้างบทสนทนาเพื่อสื่อสารและสื่ออารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี เป็นการดำเนินเรื่องด้วยบทสนทนาด้วยภาษาไทยพื้นถิ่นของอำเภอแม่แจ่ม ผสมผสานกับภาษาไทยกลางเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้แต่ยังคงความเป็นเรื่องราวและการสนทนาของชาวแม่แจ่ม นอกจากนี้ยังทำให้เกิดจินตภาพและสามารถทำให้มีอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับบทสนทนานั้น ๆ ด้วย ซึ่งผู้วิจารณ์จะยกตัวอย่างด้านบทสนทนา ในนวนิยายเรื่อง “ก๊ีบาด” ดังต่อไปนี้

7.1 บทสนทนาแสดงความเด็ดขาด ระหว่างแม่หม่อนเฮือนแก้วกับแม่อุ้ยนาค จากเหตุการณ์ที่แม่หม่อนเฮือนแก้วให้แม่อุ้ยนาคตามหงส์มาเพื่อสอนการทอดผ้าขึ้นตีนจก

“แม่จะสอนลายขึ้นเจียงแสนห้อมันกำ” แม่อุ้ยนาคถามด้วยน้ำเสียงน้อยใจ
“ฮาจะสอนไผ่มันก็เรื่องของฮา มันปักมาจากไต้เมืองใด ห้อมันอาบน้ำแล้วขึ้นมาหาเฮากำ”
แม่หม่อนล้งเสียงเฉียบ

7.2 บทสนทนาแสดงการสอนทอดขึ้นตีนจก ระหว่างแม่ศรีมอยกับแม่หม่อนเฮือนแก้ว จากเหตุการณ์ตั้งแต่แม่หม่อนเฮือนแก้วยังเด็ก

“วันนี้แม่จะสอนลูกกลายละกอนน้อย” แม่ศรีมอยพูดเป็นจะเป็นนะ
“ละกอนน้อย? แม่่นลายที่อี่แม่ทอดค้างอยู่เนี่ย แม่่นก้า้ว” เฮือนแก้วตกใจ
“แม่่นแล้วที่ลูเห็นคือลายละกอนน้อย ” แม่ศรีมอยเน้นด้วยน้ำเสียงเดิม

บทสนทนาแสดงการพูดกับตนเอง ของแม่หม่อนเฮือนแก้ว จากเหตุการณ์ที่มองหงส์ที่รำในขบวนนางสัตบรรพ์เป็นบัวเงิน ลูกสาวที่รัก

“บัวเงินเฮย ยังบ่ไปเกิดกำ? ยังอยู่แถวนี้กำ? อย่าฟังหื้อแม่ไปเลย”
“หื้อแม่อยู่ทอดขึ้นมัทรีเอาบุญหื้อลูกก่อน และเฮาค่อยไปอยู่บนสวรรค์พร้อมกันน้อ”

บทสนทนาแสดงการด่าทอ ระหว่างแม่หม่อนเฮือนแก้วและแม่อุ้ยนาค จากเหตุการณ์ที่แม่อุ้ยนาคอยากฝึกทอดผ้าเลยไปยุ่งกับก๊ีบอดของแม่หม่อนเหมือนแก้ว

“ฮีนาค ฮีพายฮ็อก เป็นหยั่งถึงมายุ่งกับก๊ีบฮา”

“มีอะยังเจ้าอีแม่ จะไควว่าน้องมันแรงจะอี” พี่บัวเงินออกตัวแทน

“ก็ดูชินฮาละะ มันมาจดแทน เปลี่ยนสัจจนลายมั่วไปหมด มาให้ฮาฟาดชะดีดี”

.....
“คิงอย่าไปให้ท้ายมัน อิงว่านี่ ฮาบน้ำพามันมาแม่แจ่มด้วยเลย หื้อมันอยู่กับพ่อของมันชะยัง ดีกว่า”

“ดูมัน ดูมันมาตาซังไล่ฮา อีห้าปันต่าย”

จะเห็นได้ว่าในดำนบทสนทนา ผู้เขียนได้สร้างบทสนทนาเพื่อการดำเนินเรื่องอย่างดี การใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือผสมผสานกับภาษาไทยกลางนั้นทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น และมีอารมณ์ร่วมกับการสนทนาเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงถือเป็นความชาญฉลาดของผู้เขียนที่เลือกใช้ภาษาและสร้างบทสนทนา ที่สอดคล้องกับ ฉาก โครงเรื่อง ตลอดจนตัวละคร อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างดี

8. ด้านกลวิธีการแต่ง

ด้านกลวิธีในการแต่งนวนิยายเรื่อง “ก๊าด” ผู้แต่งมีการเล่าเรื่องโดยใช้ความรู้ความเข้าใจทางด้านผ้าขึ้นตีนจก มาใช้ในการเขียนหรือลำดับเรื่องราวในเรื่องต่าง ๆ ในเรื่อง จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการพูดถึงองค์รวมของผ้าขึ้นตีนจก ในผ้าขึ้นเจียงแสนไหมคำ ที่มีลายทั้งสิบหกลายในผืนเดียว แต่ถ้าว่าผู้เขียนสามารถนำจุดเด่นและความง่ายของ ลวดลายในแต่ละลวดลายมาแจกแจงเป็นตอน ๆ และผูกเนื้อเรื่องให้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม ราบรื่น จึงทำให้ผู้อ่านเห็นถึงกลวิธีการแต่งของผู้เขียนว่า สามารถเล่าเรื่องได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ที่สำคัญคือ การใช้กลวิธีการแต่งผ่านทางด้านบทสนทนา ผู้แต่งสามารถใช้ภาษาไทยกลางอย่างเดียวเลยก็ได้ แต่ผู้แต่งกลับ เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือร่วมกับภาษาไทยกลาง นั้นทำให้เห็นแล้วว่าผู้เขียนมีความชาญฉลาดในการเลือกเขียน ไม่ใช่เพียงการเขียนเรื่องของนวนิยายมาให้อ่านเข้าใจเท่านั้น แต่เป็นการเขียนนวนิยายให้อ่าน อ่านแล้วรู้สึกมี อารมณ์ร่วม สามารถสะท้อนเรื่องราวเหล่านั้นกลับมาถึงตนเองและครอบครัว การเลือกใช้ฉากที่เรียบง่ายแต่ให้ความรู้สึกมากมองเห็นภาพได้จากการอ่าน และมองนวนิยายเรื่องก๊าดเป็นบทเรียนราคาแพง การเลือกเล่าเรื่อง ผ่านทางเส้นด้ายถือว่าไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แต่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความเจ็บปวดผ่านบนเส้นด้าย โดย ข้อสงสัยจากการฟังสารคดีเรื่องหนึ่งที่สะดุดคำว่า “ก๊าด” ที่พ้องเสียงให้ความหมายได้ถึงสามอย่างคือ

“ก๊าด” ที่หมายถึง ก๊าดแผลของความรู้สึก

“ก๊าด” ที่หมายถึง ก๊าดผ้าบาดอวัยวะในร่างกาย

“ก๊าด” ที่หมายถึง ราคาแพงของขึ้นตีนจก

นอกจากนี้กลวิธีในการแต่งการเล่าเรื่องของผู้เขียนนั้น มีการเล่าเรื่องปัจจุบันสลับกับอดีตแต่เป็นการเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถรับรู้เรื่องราวในอดีตควบคู่กันไปกับเรื่องราวในปัจจุบัน จะไม่ทำให้ผู้อ่านมีงง ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งความยากของการใช้กลวิธีการแต่งแบบนี้คือ หากไม่วางระบบความคิดก่อนเขียนให้ดี จะทำให้เรื่องมีความสับสน เข้าใจยาก มีความน่าเบื่อหน่ายอย่างมาก แต่นวนิยายเรื่อง “ก๊ีบขาด” ก็สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและสลับเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันในรูปแบบคู่ขนานได้อย่างดี ตัวอย่างเช่น

1. เหตุการณ์ปัจจุบัน	ตอนที่แม่หมอนเอือนแก้วสอนให้หงส์ทอผ้าขึ้นตีนจก
เหตุการณ์ในอดีต	ตอนที่แม่ศรีมอยสอนแม่หมอนเอือนแก้วทอผ้าขึ้นตีนจกครั้งแรก
2. เหตุการณ์ปัจจุบัน	ตอนที่จันตีได้รับหน้าที่ในการรำในขบวนนางสัตบรรพ์
เหตุการณ์ในอดีต	ตอนที่บัวเงินได้รับหน้าที่ในการรำในขบวนนางสัตบรรพ์
3. เหตุการณ์ปัจจุบัน	ตอนที่แม่หมอนเอือนแก้วเสียชีวิตขณะทำพิธีแบ่งส่วยดอก
เหตุการณ์ในอดีต	ตอนที่แม่อุ้ยนาคเป็นลูกชังโดนแม่หมอนเอือนแก้วด่าด้วยคำหยาบคาย

และยังมีการใช้วาทศิลป์ของผู้เขียน ที่ทำให้เรื่องราวมีความน่าสนใจไม่จืดชืดน่าเบื่อ ผู้เขียนสามารถนำวาทศิลป์มาใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ในเรื่องได้อย่างดีเพื่อให้เกิดจินตภาพและราบรื่นเป็นธรรมชาติของเนื้อเรื่อง บ้างใช้ในสถานการณ์ไปโดดเด่น บ้างใช้ในสถานการณ์ธรรมดา ตัวอย่างเช่น

บุคลาธิษฐาน	“จำเริญนี่ไปชาวขณะ ก่อนที่จะหันมาพูดกับหงส์ตอนที่แสงตะวันทิ้งตัวอาบกองฟางเป็นสีดำ”
อติพจน์	“แต่สวรรค์คงอยู่สูงเกินไป นรกเลยตามไล่ขึ้นมาถึงก่อน”

กล่าวได้ว่านวนิยายเรื่อง “ก๊ีบขาด” สามารถดำเนินเรื่องจนจบได้เพราะกลวิธีการแต่งที่ผู้เขียนสามารถเลือกใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเรื่องราว เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายหลักของเรื่องจนทำให้ถ่ายทอดเรื่องราวของนวนิยายเล่มนี้จนจบ อย่างมีเอกภาพ

9. การวิเคราะห์มโนทัศน์แห่งจารีตที่ปิดกั้นความฝันใน 3 ด้าน

การวิเคราะห์มโนทัศน์แห่งจารีตในนวนิยายเรื่อง “ก๊ีบขาด” ของ ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริด (2567) ผู้วิเคราะห์สามารถแยกออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ซึ่งจะสะท้อนถึงการต่อสู้ทางอำนาจที่มีอยู่ในเนื้อเรื่อง และวิธีที่ตัวละครแต่ละตัวใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการสร้างผลกระทบต่อสถานการณ์และความสัมพันธ์ในเรื่องนี้

9.1 อำนาจในการกำหนดบทบาท

9.1.1 อำนาจในการกำหนดบทบาท ในนวนิยายเรื่อง "ก๊าด" สามารถวิเคราะห์ได้จาก การที่ตัวละครแต่ละตัวพยายามแสดงตัวตนและบทบาทของตนเอง ในสังคมที่มีการจำกัดบทบาทหรือค่านิยมบางอย่าง ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ในโครงสร้างสังคมของชาวแม่แจ่ม การต่อสู้ทางสังคมและบทบาทในครอบครัว: ตัวละครในเรื่องนี้มักจะต่อสู้เพื่อกำหนดบทบาทของตนเองในสังคมหรือครอบครัว ที่มีอำนาจจากกลุ่มชนในสังคมหรือผู้นำที่มักจะมีการตัดสินใจ และกำหนดทิศทางชีวิตของตัวละครในเรื่อง เช่น การต่อสู้ในแง่ของเพศหรือสถานะทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม ตัวละครที่มีฐานะยากจนหรือมีภูมิหลังที่ด้อยกว่าอาจจะต้องพยายามอย่างมากในการที่จะมารวมอำนาจในการกำหนดชีวิตของตัวเองได้

9.1.2 การสร้างอัตลักษณ์ผ่านบทบาท การที่ตัวละครสามารถแสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลง บทบาทหรือการแยกตัวออกจากบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ทำให้ตัวละครในเรื่องสามารถควบคุมเส้นทางชีวิตของตนเองได้มากขึ้น โดยบางครั้งก็ต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจที่ท้าทายความคาดหวังจากผู้รอบข้าง

9.2 อำนาจในการควบคุมเหตุการณ์

ในนวนิยายเรื่อง "ก๊าด" การควบคุมเหตุการณ์หรือการกำหนดทิศทางของเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการใช้อำนาจที่สำคัญในเรื่องนี้ โดยตัวละครที่มีอำนาจจะสามารถกำหนดทิศทางของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น การควบคุมการตัดสินใจสำคัญในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤต หรือการเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำจากผู้อื่น

9.2.1 การแทรกแซงและการจัดการกับสถานการณ์ การที่ตัวละครบางตัวสามารถควบคุมหรือแทรกแซงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง เช่น การตัดสินใจในเรื่องสำคัญหรือการยับยั้งเหตุการณ์ที่อาจจะกระทบต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจในการควบคุมเหตุการณ์ โดยการตัดสินใจและกระทำบางอย่างในจังหวะที่เหมาะสม

9.2.2 การใช้วิธีการต่าง ๆ ในการฟันฝ่าสถานการณ์ บางครั้งการควบคุมเหตุการณ์ในเรื่องนี้ไม่ได้หมายถึงการควบคุมอย่างตรงไปตรงมา แต่ยังรวมถึงการสร้างเงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมที่ทำให้ตัวละครสามารถเลือกหรือสร้างทางเลือกที่ดีที่สุดสถานการณ์ที่ยากลำบาก

9.3 อำนาจในการสร้างความหมาย

การสร้างความหมายใน "ก๊าด" หมายถึงการที่ตัวละครสามารถกำหนดความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขาเอง โดยการใช้ความคิด ความเชื่อ หรือมุมมองส่วนตัวในการตีความเหตุการณ์และสถานการณ์

9.3.1 การสร้างความหมายผ่านการเล่าเรื่อง ในบางช่วงของเรื่องราว ตัวละครบางตัวอาจจะใช้การเล่าเรื่องหรือการเล่าให้ฟังเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความหมายใหม่ ๆ ที่ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่ยังสะท้อนถึงวิธีที่ตัวละครมองโลกหรือสังคมของเขา ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละมุมมอง

9.3.2 การมองโลกในมุมที่แตกต่าง ตัวละครในนวนิยายเรื่อง "ก๊าด" อาจจะใช้การตีความหรือการมองสถานการณ์ในแบบของตนเองที่ไม่ตรงกับความคิดหรือความคาดหวังของสังคม เช่น การเลือกที่จะมองวิกฤตเป็นโอกาสใน

การเปลี่ยนแปลงชีวิต หรือการมองการล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเติบโต ซึ่งการสร้างความหมายในแบบนี้ช่วยให้พวกเขามีอำนาจในการควบคุมวิธีที่เหตุการณ์ต่าง ๆ จะส่งผลต่อชีวิตของพวกเขา

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์อำนาจในนวนิยายเรื่อง "ก๊าด" ของประเสริฐศักดิ์ ปัตมะรัต ทั้ง 3 ด้านชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้และการต่อสู้กับอำนาจในทุกมิติของชีวิต ตัวละครในเรื่องไม่เพียงแต่ต่อสู้เพื่อหาความเป็นตัวตนในสังคม แต่ยังพยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งที่กำหนดบทบาทของตนเอง ผ่านการควบคุมเหตุการณ์ และการสร้างความหมายในแบบของตนเอง เพื่อให้สามารถกำหนดเส้นทางชีวิตที่ต้องการได้ แม้ว่าจะเผชิญกับอุปสรรคจากทั้งตัวเองครอบครัว และสังคมก็ตาม

10. สรุป

นวนิยายเรื่อง "ก๊าด" ของ ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะรัต (2567) เป็นผลงานที่สะท้อนปัญหาในสังคมได้อย่างดี เช่นความหลากหลายทางเพศที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความท้าทายที่ตัวละครหลักอย่างหงส์ ผู้ชายที่มีความหลากหลายทางเพศ ต้องเผชิญในสังคมที่ไม่ยอมรับในความแตกต่างทางเพศและไม่เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นคนที่มีความค่าพอ ๆ กับผู้ชายหรือผู้หญิงโดยทั่วไป หงส์ต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งความรุนแรงจากคำพูดและท่าทีที่ไม่เข้าใจจากคนรอบข้าง พร้อมทั้งการต่อสู้เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมของบรรพชนอย่าง ผั่วขึ้นดินจก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของแม่แถมที่กำลังจะสูญหายไปนวนิยายยังสะท้อนถึงปัญหาครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและการขาดความเข้าใจ การใช้ความรุนแรงในครอบครัวไม่เคยนำมาซึ่งความสุข ความรัก หรือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หากแต่ทั้งบาดแผลในจิตใจที่ไม่อาจรักษาหายได้แม้ความตายจะมาถึง แต่ถึงอย่างนั้น ทุกคนยังต้องเรียนรู้วิธีการรับมือกับบาดแผลในใจเพื่อที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข แม้จะยังคงมีร่องรอยของบาดแผลนั้นอยู่ก็ตาม นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงมวลอำนาจการกำหนดบทบาท อำนาจในการควบคุมเหตุการณ์ และอำนาจในการสร้างความหมาย โดยสรุป, นวนิยาย "ก๊าด" ไม่เพียงแต่สะท้อนการต่อสู้ของตัวละครที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ในระดับจิตใจและการรับมือกับอำนาจที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในด้านการกำหนดบทบาท การควบคุมเหตุการณ์ และการสร้างความหมายในชีวิต เพื่อที่จะทำให้ตัวละครสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข แม้จะมีบาดแผลที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในความทรงจำ

11. เอกสารอ้างอิง

- จาง ฉี และจันท์สุตา. (2567). สัจนิยมมหัศจรรย์กับการนิรนาเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 41(2), 133-160
- ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะรัต. (2567). *ก๊าด*. ห้างหุ้นส่วนจำกัดสำนักพิมพ์คมบาง.
- พิเชฐ แสงทอง. (2567). “ก๊าด” นิยายซีไรต์ 2567 แม่หญิงทอผ้าจารึกประวัติอารมณและความรู้สึก. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(2), 237-244

ศิริวัตร ไทยแท้. (2567). ลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงความไม่สุภาพจากการรับรู้ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 25(1), 143-171